

10-03-2022

DE POSITIE EN DE ROL VAN DE KONING

INLEIDING

In deze notitie staan meerdere opvattingen en geluiden verwoord over de positie en de rol van de Koning/het Koningschap in de Nederlandse samenleving. Ze worden omschreven in een paragraaf “Positief beoordeelde aspecten” van de huidige situatie, en een paragraaf “Minder Positief beoordeelde aspecten of zelfs Minpunten”. De opsommingen bevatten aspecten/geluiden zoals die in diverse gremia zijn te vinden en te horen, zonder intentie van een uitputtende opsomming te zijn. Aan het einde van de opsommingen worden een aantal vragen aan de orde gesteld, waarop TriasPoliticaZeeland (al dan niet gedifferentieerde) antwoorden weergeeft.

Zoals bekend, kent Nederland een zgn. constitutionele erfelijke monarchie. De Koning is -naast zijn eigenstandige constitutionele positie- volgens de Grondwet ook lid van de Regering (niet van het Kabinet) en voorzitter van de Raad van State (= adviseur van de Regering). De Koning is grondwettelijk onschendbaar: voor al zijn daden en/of nalatigheden is “de” minister verantwoordelijk. Doorgaans is dat de Minister-President. De reden hiervan is dat de Koning buiten elk politiek-maatschappelijk debat moet worden gehouden, wat ook impliceert dat hij/zij zich formeel nooit publiekelijk kan/mag/moet verantwoorden. Of en hoe een en ander intern binnen de relatie tussen Koning en Minister(-President) wordt afgeregeld, is onduidelijk (: het zgn. geheim van Soestdijk/Huis ten Bosch). De TV-serie “Het porceleinen huwelijk” (van prins Willem Alexander en Maxima Zorreguieta) d.d. begin februari 2022 kan mogelijk enige indicatie terzake geven? De Koning wordt uit de publieke kas betaald, net als zijn echtgenote - of echtgenoot- alsmede de volwassen troonopvolg(st)er en de voormalige Koning(in). Andere leden van het Koninklijk Huis (dat zijn de in beginsel andere potentiële troonopvolgers) worden niet uit de publieke kas betaald. En dat geldt ook voor de overige leden van de Koninklijke Familie (die zijn geen potentiële troonopvolgers, maar “gewone” familieleden van de Koning(in)). Via de door de wetgever vast te stellen jaarlijkse begroting van het Koninklijk Huis bestaan de belastingvrije vergoedingen voor een deel uit een (soort) salaris-vergoeding, en voor een ander deel uit zakelijke vergoedingen (voor bijv. gebouwen, personeel e.d.). Daarnaast vinden ook nog vergoedingen plaats via andere departementale begrotingen (al dan niet een beetje verscholen; denk aan de euro 60.000 voor onderhoud van de Groene Draek op de begroting van Defensie). Een compleet overzicht daarvan is (nog) niet beschikbaar.

POSITIEF BEOORDEELDE ASPECTEN VAN HET KONINGSCHAP

De Koning is het staatshoofd van en voor iedereen. Een gekozen staatshoofd (president) is vaak of meestal het staatshoofd van een meerderheid.

De Koning is het symbool van nationale eenheid, draagt sterk bij aan sociale cohesie. Een soort culturele waarde sinds de instelling van het Koningschap in 1813.

De Koning is als staatshoofd onpartijdig, en is aldus een verbindende kracht voor en tussen Nederlanders. M.a.w. geen politieke functionaris.

De erfelijke monarchie heeft als zodanig het vertrouwen van de meerderheid van de Nederlandse bevolking. In 2019 74%; ook al neemt dat vertrouwen iets af: in 2020 58% en in 2021 57%. Het vertrouwen in Willem Alexander als Koning daalt door vooral enkele ongelukkige prive-gebeurtenissen wel wat: van 70% in 2020 naar 57% in april 2021 en 44% in september 2021.

De Koning vormt geregeld het boegbeeld van Nederland in het buitenland. Bij handelsmissies in het buitenland is de Koning vaak een deuropener voor het Nederlandse bedrijfsleven, en aldus geregeld een stimulator voor economische buitenlandse betrekkingen.

De erfelijke monarchie/het Koningschap verschaft Nederland stabiliteit en continuïteit.

In de praktijk heeft de Koning voornamelijk een ceremoniele functie, ondanks zijn grondwettelijke positie en rol als lid van de Regering en voorzitter van de Raad van State.

Sommige buitenlandse jaloers op het Nederlandse Koningshuis (m.n. Duitsland).

Als er al problemen rond het Koningschap ontstaan, dan is er – i.v.m. de grondwettelijke onschendbaarheid van de Koning- toch sprake van ministeriele verantwoordelijkheid, eveneens in de Grondwet verankerd.

M.a.w. het afleggen van publieke verantwoordelijkheid over het functioneren van de Koning(in) is toch geregeld.

De Koningin heeft, tot redelijk kort geleden, een nuttige rol vervuld bij het aanwijzen van informateurs en formateurs na gehouden verkiezingen. (Voorheen een van haar/zijn weinige prerogatieven).

De kosten voor een Presidentschap zullen waarschijnlijk niet lager zijn dan die voor een Koningschap, althans niet aangetoond goedkoper.

MINDER POSITIEF BEOORDEELDE ASPECTEN RESP. MINPUNTEN

De erfelijke Monarchie/het Koningschap is alleen historisch te verklaren na de Franse overheersing (1813). Voor die tijd was Nederland altijd een Republiek (zij het wel met een Oranje-dynastie).

Het erfelijke Koningschap past niet meer in deze moderne tijd.

De Koning is een staatshoofd zonder democratische grondslag.

De staatsrechtelijke functie, rol en bevoegdheden van de Koning stammen nog uit een periode van een verlicht despoot (Koning Willem I): lid van de Regering zonder democratisch mandaat.

Als voorzitter van de Raad van State adviseert de Koning aan zichzelf als lid van de Regering. Een staatsrechtelijk ongewenste vermenging van functies en belangen.

De Koning overlegt wekelijks met de Minister-President. Hij kan dan (informeel) beleid en besluiten beïnvloeden zonder democratisch mandaat van burgers. Het afleggen van ministeriele verantwoordelijkheid door de M-P is dan een surrogaat. In elk geval is het een ondoorzichtige structuur.

De Koning kan, in theorie, democratische besluitvorming frustreren door te weigeren om wetten of besluiten te ondertekenen (voorbeeld: Koning Boudewijn in België).

De Koning kan de Minister-President ook in politieke problemen brengen. Voorbeeld: Koningin Juliana, die Minister President den Uyl "chanteert" bij het omkopschandaal rond Prins Bernard (Lockheed). M-P Wim Kok inzake de kwestie Prins Willem Alexander/Maxima Zorrequieta en het Argentijnse bewind Videla cq deelname daaraan van zijn aanstaande schoonvader. Onschendbaarheid van de Koning is ondemocratisch (geen verantwoording afleggen?!), en in strijd met het gelijkheidsbeginsel van artikel 1 van de Grondwet.

In veel buitenland is het Koningschap alleen nog ceremonieel i.t.t. Nederland.

Het is de vraag of de Koning(in) altijd boven de partijen staat en onbevooroordeeld is. Voorbeelden: Kon. Wilhelmina laat haar eigen voorkeurskandidaat benoemen als Commissaris van de Koningin in Zeeland; Kon. Juliana bepaalt in belangrijke mate het Kabinetsoptreden tegen Prins Bernard bij de Lockheed-affaire; Kon. Beatrix "beslist" de facto over de (her)benoeming van een ambassadeur in Zuid Afrika.

Het lijkt er op dat de kosten van een Presidentschap goedkoper zijn dan die van het huidige Koningschap.

Erfelijke monarchie kan in principe ook "minder geschikt" voor het Koningschap opleveren.

VRAAGPUNTEN/DISCUSSIEPUNTEN

TriasPoliticaZeeland, bestaande uit 8 leden, heeft een 12-tal vragen en discussiepunten geformuleerd over dit onderwerp. In het navolgende zijn daarop de volgende antwoorden resp. beschouwingen samengevat.

Vraag 1. Past het erfelijke Koningschap in de huidige constitutionele vorm nog in deze tijd?

Antwoord: De grote meerderheid van de leden zegt “nee” vanuit staatsrechtelijk-theoretische overwegingen. Wel is de kanttekening gemaakt dat het Koningschap in tijden van maatschappelijke noden een goede rol kan vervullen. Mede omdat het in de praktijk doorgaans gaat om een ceremoniele functie.

Vraag 2. Is een Presidentschap/Republiek te verkiezen boven de huidige erfelijke monarchie?

Antwoord: De meerderheid antwoordt hierop “ja”; opnieuw vanuit staatsrechtelijk-theoretische overwegingen. Wel is de kanttekening geplaatst dat een President doorgaans een President is van de meerderheid van de stemmers bij verkiezingen en niet van alle stemmers.

Vraag 3. Zou bij een vrije keuze ook vandaag (nog) worden gekozen voor de huidige erfelijke monarchie?

Antwoord: De grote meerderheid van de leden antwoordt “nee”. Wel wordt (ook bij dit onderwerp) de vraag gesteld of Nederland beter uit is met een andere staatsvorm, en zo ja welke dan?

Vraag 4. Is een meer ceremoniele constructie (zoals in Zweden) te verkiezen?

Antwoord: De grote meerderheid van de leden antwoordt “ja” op deze vraag. Daarbij wordt Zweden wel eens een “gekroonde republiek” genoemd.

Vraag 5. Moet de Koning lid blijven van de Regering?

Antwoord: De grote meerderheid van de leden zegt “nee” op deze vraag. Al wordt ook de kanttekening gemaakt dat de Koning bij buitenlandse bezoeken wel eens de rol van (een soort) koopman lijkt te vervullen.

Vraag 6. Moet de Koning voorzitter of lid van de Raad van State blijven? Idem voor de troonopvolg(st)er als lid.

Antwoord: Bijna unaniem zeggen de leden “nee”.

Vraag 7. Moet de onschendbaarheid van de Koning worden opgeheven?

Antwoord: De leden antwoorden bijna unaniem “nee”. De politiek moet nl. aanspreekbaar zijn en blijven.

Vraag 8. Moet de Koning betrokken blijven bij benoemingen van bestuurders en/of rechters?

Antwoord: De meerderheid van de leden zegt “nee”. Wel is de kanttekening gemaakt dat de huidige betrokkenheid een voornamelijk ceremoniele aangelegenheid impliceert.

Vraag 9. Moet de Koning (weer) worden betrokken bij de aanwijzing van informateurs en formateurs na verkiezingen?

Antwoord: Alle leden zeggen unaniem “nee”.

Vraag 10. Hoe omvangrijk mag/moet het Koninklijk Huis zijn?

Antwoord: De algemene gedachte is dat de omvang zo klein mogelijk moet zijn. Bijvoorbeeld: de Koning, zijn echtgenoot/echtgenote en de troonopvolg(st)er.

Vraag 11. Moet de Koning ook belasting betalen over zijn inkomsten en vermogen zoals alle burgers van Nederland?

Antwoord: De algemene gedachte onder de leden is “ja”. Voor verdere discussie zijn vragen relevant zoals of dan de huidige netto-vergoedingen wel of niet (hoger ?) moeten worden gebruteerd en of ook belasting moet worden geheven op het vermogen.

Vraag 12. Moet een troonopvolg(st)er op 18-jarige leeftijd recht hebben op belangrijke staatsrechtelijke functies (zoals lid van de Raad van State) en op een (hoge) uitkering uit de staatskas?

Antwoord: De leden antwoorden unaniem “nee”. Wel met de kanttekening dat functioneel gemaakte kosten wel moeten worden vergoed.

